

Sverre Steen-prisen 2002

Årets vinner av Sverre Steen-prisen har et langt forfatterskap bak seg, og det har helt fra begynnelsen av vært orientert mot fortiden og mot historien. Først og fremst har produksjonen hans kretset rundt arbeidsfolks historie, og han har samlet og gitt stemmer til dem i en lang rekke bøker. I mange år har han vekslet mellom romaner og sakprosa, og han kunne i og for seg fått årets Sverre Steen-pris for sitt samlede virke og forfatterskap.

Det får han ikke. Han får den for sin seneste bok, *Sanatorieliv*. Men det er naturlig å se denne boken som en foreløpig oppsummering av mye av det han har arbeidet med tidligere.

Sanatorieliv er en bok om tuberkolose, om behandlingsformenes historie og om hvordan sykdommen, behandlingen og omverdenens reaksjoner ble opplevd av de berørte. I sine beskrivelser er den enkel og tydelig. Dette er ingen bok om sykdom som metafor, men som intens og ekkel realitet. Slik er den fascinerende og lærerik, og den har dimensjoner som har fått priskomiteen til oppfatte den som en vesentlig bok om historie. Komiteen vil peke på tre slike dimensjoner.

For det første: emnets meningsfylde. *Sanatorieliv* er en bok om tuberkolosens kulturhistorie. Slik er den en bok om et emne som vi alle har møtt til stadighet når vi har betraktet bildene av vår nære fortid: dikt av Edith Södergran, en roman av Thomas Mann, musikken til Alban Berg, Edvard Munchs malerier av dødsleier og sykeværelser. Men det er ikke mange av oss som er spesialiserte nok til å kjenne dimensjonene i tuberkolosen eller gamle nok til å ha opplevd den allmenne gruen ved den. Denne boken tematiserer sykdommen i seg selv slik at den blir en sentral dimensjon ved den kollektive erfaring og forestillingsverden. Det blir en meget gripende historie av dette, og den får en egen kraft ved det at den hever den enkeltes lidelse og tidvise fornedring opp på et allment plan. Den gjør små, ukjente menneskers lidelser til del av en felles historie om samfunnet. Og den gjør disse menneskenes motstand, det som ofte kan fortone seg som deres sta umedgjørighet, til eksempler på opprør. Dermed åpner den medisinhistorien for beretninger om strid, kraft og storhet. Det er fine og inspirerende innspill til de avmektiges historie i *Sanatorieliv*.

For det andre: erfaringens betydning og mening. Forfatteren har skrevet om tuberkolosens kulturhistorie med utgangspunkt i at den er en vesentlig del av hans egen historie. *Sanatorieliv* utvikler på vakkert og tankevekkende vis dette spennet mellom det individuelle og det allmenne, mellom liv og viten, mellom kropp og kunnskap. Slik er dette en bok som viser hvordan et tradisjonelt grep - jeg-fortelleren - åpner erkjennelsesrommet både for historieskrivningen og for vår livsfølelse nå. Tuberkolosen har sin store og gamle historie, men er samtidig bare det som river i den enkeltes kropp. I slående grad og uten noen gang å henfalle til

historiefilosofisk romantikk, anskueliggjør *Sanatorieliv* hva som ligger i devisen om at "Historie er det som gjør vondt".

For det tredje: erkjennelsen av historie som fellesskap. Sammenvevingen av erfaring og kunnskap blir i denne boken også en sterk formidling av det kollektive. For forfatterens "jeg" og hans erfaringer suppleres hele tiden med nye, med skjærende, oppjagede, resignerte eller triumferende beretninger fra andre mennesker som kom i kontakt med tuberkolosen, som pasienter, pleiere eller pårørende. I lange partier får *Sanatorieliv* preg av nærmest å være en collage, en omhyggelig sammenstilling av mange menneskers historier. Og for mange kan måten forfatteren har skrevet ut disse historiene på, være til inspirasjon: De er så differensierte, de er gjort med en så finstemt sans for variasjonene i deres språk og tenkemåter. Kanskje har denne respekten for mange menneskers annerledeshet og for deres stemmer, denne viljen til å la historie være summen av historier, vært det aller viktigste argumentet for å la Sverre Steen-prisen for 2002 gå til Dag Skogheim.